

ואם כן בזמן סנהדרין, כל שכן עתה שלא ניתן כלל לגואל הדם להרוג הרוצח ואפילו לסבב לו מיתה. מלבד מה דפירוש גואל הדם דקרא לא איתברר לן אם כל קרוב לנרצח מצי לרדוף ולהרוג הרוצח כי יחס לבבו, ובגמרא סנהדרין שם [מה:] מנין שאם אין לו גואל הדם שבית דין מעמידין לו גואל הדם תלמוד לומר בפגועו בו מכל מקום, והרמב"ם לא זכרו. (וצריך טעם, דדוחק לומר מפני דהילפותא זר דאין נתרבה מבפגעו בו שיעמידו לו גואל הדם, דאין בכח שום אדם לדחות ברייתא שנויה מפני זרותה. ואפשר מפני דסבירא ליה דדחינן לברייתא מקמי משנה [מכות ט:] דמוסרין לרוצח שני תלמידי חכמים שידברו לגואל הדם וימליצו בעדו, וכן פסק הרמב"ם שם פרק ה' [הלכה ח], שמע מינה דמהדרין להצילו, וזה ודאי נגד מה שאמרו שמעמידין לו גואל הדם). (וצ"ע בכל מקום שמותר לגואל הדם להרגו לרוצח שוגג, אם עמד רוצח מנגד והורגו לגואל הדם אם נהרג הרוצח אם היה עדים והתראה). ובמכות שם [יב.] אב שהרג בנו נעשה לו גואל הדם, ומפרש בגמרא שר"ל בנו של בנו הנרצח, זכרו הרמב"ם ריש רוצח [פרק א הלכה ג]. וטובא יש לפקפק בפרטי דינים הללו רק שהם הלכתא למשיחא, והרמב"ם זכר דברי רז"ל כאשר הם כי זה דרכו.

סוף דבר דברי אחד מחשובי העיר במה שאמר שאלו היה כאן קרוב להנרצח היה יכול להרוג הרוצח בטלים ומבוטלים, כל שכן למסרו למלכות הס' כי לא להזכיר. * רק מאמר אותו חכם שאסור להשתדל עבורו להצילו לכאורה לא דבר ריק הוא, דגרסינן במסכת נדה דף ס"א [ע"א] הנהו בני גלילא דנפק עלייהו קלא דקטלי נפשא, אתו לקמיה דרבי טרפון אמרו ליה לטמרינן מר, אמר להו היכי נעביד אי לא אטמרינכו חזו לכו, אטמרינכי הא אמור רבנן האי לישנא בישא וכו' פירש רש"י [נדה מ"ח] שמא הרגתם ואסור להציל אתכם, (ועיין

תוספות [שם ד"ה אטמרינכו] שכתבו בשם השאלות פירוש אחר מכל מקום לא חלקו ולא תמהו על פירוש רש"י, ומקרא מלא במשלי כ"ח [פסוק א] אדם עשק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו, ועיין ספר חסידים סימן תרפ"ג).

ועוד אפשר לומר דכל שנתפס על דבר רציחת נפש מישראל שאלו היו סנהדרין היה מצוה לכל אדם להביאו לבית דין לקיים ובערת הרע מקרבך, ובזמן הזה שאין בידנו על כל פנים לא נפעל להצילו, וכמו שאמרו חכמים [מכות ז.] אף הם מרבים שופכי דמים בישראל. ועוד מה שמפורסם ושגור בפי כל שנפש הנהרג לא ימצא מנוח עד שיעשה נקמה ברוצח, ויש כמה ראיות לאמיתות הדבר ממעשים שהיו גם מדברי רז"ל על מקראי קודש גבי קין ודמי נבות, ודם זכריה על צחיח סלע לבלתי הכסות [גיטין נז:]. רק שמצד זה היה נראה לחלק ולומר דודאי אם נתפס על אותו רציחה אין להשתדל עבורו כי ודאי מן השמים הוא לקבל דינו דין תורה באדם דמו יושפך, משא"כ אם נתפס אחר כך על גניבה שמשפטם לתלותו ואין זה מיתת הרוצח, ועל כן מקרה הוא לו, וכן אמרו רז"ל בפרק אחד דיני ממונות [סנהדרין דף ל"ז ע"ב] שדין ארבע מיתות לא בטלו, ואע"פ שאמרו שם מי שנתחייב הרג נמסר למלכות היינו שיזדמן שיתיזו ראשו וכן פירש רש"י [שם ד"ה ליסטיין] בפירוש, ואפשר כי כל מיתות מלכיות היה בימיהם כן וכבמשנה שם דף נ"ב [ע"ב] מתיזין ראשו כדרך שהמלכות עושה, משא"כ תליית הגנב הוא חנק ואי אפשר לומר שנוזדמן לו זה בעון הרציחה, והרי בש"ס שם פרק אחד דיני ממונות [לז:] הקשו והאי בר נחש הוא וכו'. ומכל מקום אין זו הוכחה, כמו שכתבו התוספות [שם ד"ה מיום] דלפעמים זכות מגין ולפעמים על ידי זכות נידון בקלה, ואם כן יש לומר להיפך גם כן ויש לומר שגם נפש המת תמצא מנוח באיזה ענין שיהרג, לכן חזר הדין לומר שאין להשתדל

* רק מאמר אותו חכם שאסור להשתדל עבורו להצילו לכאורה לא דבר ריק הוא, דגרסינן במסכת נדה דף ס"א [ע"א] הנהו בני גלילא וכו'. עיין הגהות חכמת שלמה חו"מ [סימן] תכ"ז שלא ראה דברי המחבר. ועיין שו"ת מהרי"ק סימן קפ"ז שהביא גם כן מנדה (בית דין).

עבורו אם ידעין ביה שרצח נפש ישראל מקדם, כל שכן לטעם שכתבנו שלא נתפעל לקיים בקרבנו מה שהיה מוטל עלינו לבערו.

ואם תאמר אם כן כל רשע גמור שנתפס לא נשתדל עבורו, ועוד גם כי יחלה או בבואו לידי כל סכנה לא נזדקק לו, והא ודאי ליתא, שלא אמרו לא מורידין ולא מעלין רק באפיקורסין ומסורות ורשעים להכעיס וכו' [עבודה זרה כו:] משא"כ שאר רשעי ישראל ובעלי עבירות, דלא קשיא, דאנן לא אמרין רק בעבירה שחייב עליה מיתה בדין תורה ושבא לו סיבה חוץ למנהג עולם. וגם זו רפיא בידי, דלפי זה אם הבא על אשת איש או הרוצח טובע בנהר לא נצילהו, ואין זה נכון כמו שכתב הרמב"ם סוף פרק ד' דרוצח [הלכה יב] והביאו טור חו"מ סימן תכ"ה (ומעלין) [דמעלין] ואין מורידין כל שאינו עומד ברשעו תמיד, ולא אמר חוץ מרצחנים, דאין חילוק. ועוד אפשר לומר נהי דלטמרו בידים אסור, מכל מקום להשיאו עצה ולהראות לו מקום נהי דמצד דינא דמלכותא אסור מצד דין תורה מותר. וקצת יש ראייה ממה שאמר להו [נדה שם] זילו אטמרו נפשייכו דנראה דהראה להם מקום, דאם לא כן מה אמר להם בזה, ודו"ק. וכך נראה ממה דשקיל וטרי וחיפש אחר הצלתם.

* ודעתי קצרה מהכיל מה שכתב הרא"ם [יראים השלם סימן קנן] הביאו הטור יו"ד סימן רנ"א שעני העובר על אחד מכל המצות אינו בכלל וחי אחיך עמך ואין חייבים ליתן לו צדקה. ולא ירדתי לסוף דעתו, * שהרי מסקינן בפרק ב' דעבודה זרה [כו:] לכל אבידת אחיך לרבות מומר

לתיאבון, הביאו הרב הב"י בב"י בטור שם ובמיימוני שם [גזלה ואבדה פי"א ה"ב] גם בחו"מ סימן רס"ו [סעיף ב]. ואפשר דסבירא ליה לרא"ם דגבי השבת אבידה לאו משום דאקרי אחיך דאם כן לא צריך רבוי, ומשם ראייה דאיצטרך ריבוי מ'כל', ומוכח בגמרא שם דאין חילוק בין מומר לגמרי או אוכל נבילות. ויש סברא לחלק, כי לא ריבתה תורה מומר רק בהשבת אבידה דלא יהיב ליה מדידה כלום, ותדע שאפילו גבי ישראל הצריכה תורה לכתוב לא תעמוד על דם רעך אע"פ שכבר אתרבי מהשבות לו לרבות השבת גופו, דהוה אמינא הני מילי בנפשיה אבל מטרח ואגורי לא כבסוף פרק בן סורר [סנהדרין עג:], וכבר יצאנו זרה הלאה ממבוקשינו.

ונחזור לענין שאלה שבאה לידינו הנ"ל. שודאי שדין רוצח אינו רק כעובר לתיאבון ליתובי יצריה הרע, וכבגמרא דשבת [קה:] גבי קורע בחמתו. ואם אחר זה נתפס בשביל גניבה או דבר אחר כל שכן אם בא לידי סכנה מצוה להשתדל בעדו, אם אינו ברשעו תמיד כדרך קצת גנבים שהמה בכלל מורידים ולא מעלין. משא"כ בשהרע דרך מקרה דינו כישראל לכל דבר. אבל אם נתפס בשביל זו הרציחה עצמו שרצח נפש נקי מזיד, יש פנים לומר אחר שיש סברות לכאן ולכאן שב ואל תעשה עדיף שלא להשתדל בעדו, ויש לומר אידך גיסא, אחר שזה כבר אבד ולגבי זה הרוצח אם ספק בגמרא או בסברא וספק נפשות להקל ויש להשתדל, לכן אין בידי להכריע לחייב השתדלות אפילו מממון הרוצח, שזה בכלל מיטרח ואגורי דאיצטרך ריבוי גבי ישראל [סנהדרין שם], דמלשון 'למיטרח' דנקט נראה לי דגם זה לולי דאיתרבי ממה שאמרה

* ודעתי קצרה מהכיל מה שכתב הרא"ם [יראים השלם סימן קנן] וכו' שעני העובר על אחד מכל המצות אינו בכלל וחי אחיך עמך וכו' שהרי מסקינן וכו' לכל אבידת אחיך לרבות מומר לתיאבון וכו'. ויש סברא לחלק וכו' רק בהשבת אבידה דלא יהיב ליה מדידה כלום. תמוה, שהרי הרא"ם עצמו בספר יראים שם כתב בפירוש 'ואע"ג דתניא בעבודה זרה וכו' לרבות את המשומד, דוקא לענין אבידה איתרבי וכו' שאם ריבה הכתוב להחזיר שלו לא ריבה לתת לו, עכ"ל. ומפורש כקושיית רבינו וכתירוצו כאן, ומדוע הוצרך רבינו להאריך ולכתבו מדיליה, וצ"ע.

* שהרי מסקינן בפרק ב' דעבודה זרה [כו:] לכל אבידת אחיך לרבות מומר לתיאבון, הביאו הרב הב"י בב"י בטור שם. לפנינו בב"י יו"ד סימן רנא לא הובא דרשה זו דלכל אבידת אחיך. אמנם הביא שם (ד"ה כתב ה"ר אליעזר) מימרא דרב אמי בגיטין מז. שהיה רוצה לפדות מומר אוכל נבילות לתיאבון, ומוכח דמיקרי 'אחיך'.